

ЦИВІЛІСТИКА БЕЗ КОРДОНІВ

УДК 341.645

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v052.2024.11>

Мінченко Дар'я Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

магістр Лондонського університету Queen Mary,

доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0000-0002-3086-557X

ВИКОНАННЯ ПІЛОТНИХ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) – одна з найвідоміших та найбільш успішних міжнародних правозахисних установ. Він є не просто ще одним органом захисту прав людини, а важливим чинником формування єдиного європейського правового простору.

Окремі науковці відзначали, що позитивна репутація ЄСПЛ, певною мірою, зіграла не на його користь та призвела до постійно зростаючої кількості заяв. Тому навіть якби ЄСПЛ у 2011 році узагалі припинив приймати нові справи, йому знадобилося б ще близько п'ятнадцяти років, щоб розглянути всі зареєстровані на той момент скарги. При цьому більшість цих скарг впливає з обмеженої, але значної кількості структурних проблем у реалізації фундаментальних прав у деяких державах-членах [1].

Це було однією з основних причин створення процедури пілотних рішень, коли замість того, щоб боротися з наслідками існування системних проблем у правових системах держав-членів ЄСПЛ зосереджується на виявленні та усуненні самої першопричини їх виникнення.

Даний підхід є важливим та корисним для України, яка, очевидно, має такі системні проблеми, що підтверджується великою кількістю однотипних скарг на порушення прав та свобод, закріплених у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), які надходять від громадян нашої держави до ЄСПЛ.

Стан дослідження. Дослідженню рішень Європейського суду з прав людини присвячено значна кількість праць вітчизняних науковців,

серед яких: К. Андріанов, Н. Блажівська, М. Буроменський, В. Ведькал, О. Гончаренко, І. Караман, В. Кононець, В. Лутковська, Л. Москвич, В. Паліюк, П. Рабінович, Н. Раданович, Н. Севостьянова, Д. Супрун, С. Шевчук та інші. Утім проблематика виконання пілотних рішень Європейського суду з прав людини в Україні залишається малодослідженою.

Метою даної статті є визначення особливостей пілотної процедури Європейського суду з прав людини та характеристика стану виконання пілотних рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Виклад основного матеріалу. У Резолюції Res (2004) 3 Комітету міністрів щодо рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушення, рекомендовано ЄСПЛ, наскільки це можливо, зазначати у своїх рішеннях про порушення норм Конвенції про те, що, на думку ЄСПЛ, становить системну проблему, яка лежить в основі порушення, та на першоджерело цієї проблеми – зокрема, у випадку, коли ця проблема може спричинити зростання кількості звернень до ЄСПЛ, – з метою надання державам допомоги у пошуку належного способу розв'язання цієї проблеми, а Комітету міністрів – у здійсненні нагляду за виконанням рішень. Будь-яке рішення, що містить вказівку на існування системної проблеми та її першопричину, необхідно окремо доводити до відома не лише відповідних держав та Комітету міністрів, а й Парламентської асамблеї, Генерального секретаря Ради Європи та Комісара Ради Європи з прав людини і висвітлювати такі рішення в належний спосіб через базу даних Суду [2]. При цьому п. 13 Додатку до

Рекомендації Res (2004) 6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо вдосконалення національних засобів правового захисту» від 12 травня 2004 р. встановлює, що «коли вже прийнято рішення, в якому вказується на структурні чи загальні недоліки в національному праві або практиці («пілотна справа»), а велика кількість заяв до Суду з такою самою проблемою («аналогічні справи») вже перебувають на розгляді або, ймовірно, будуть подані, держава-відповідач у разі потреби повинна забезпечити для потенційних заявників ефективний засіб правового захисту, який дасть їм змогу звернутися до компетентного національного органу і який може також застосовуватися й тими заявниками, які вже звернулися до Суду. Такий швидкий та ефективний засіб захисту дав би можливість відновити їхні права на національному рівні відповідно до принципу субсидіарності конвенційної системи» [3].

Тобто фактично процедура ухвалення пілотних рішень застосовувалася ЄСПЛ ще з 2004 року. Першим пілотним рішенням було рішення ЄСПЛ від 22.06.2004 у справі «Броньовський проти Польщі» (*Broniowski v. Poland*) (Заява № 31443/96) [4]. Однак чітке правове закріплення дана процедура отримала лише з прийняттям 21 лютого 2011 року Правила 61 Регламенту ЄСПЛ, яке дозволяє ЄСПЛ ініціювати процедуру пілотного рішення та ухвалити пілотне рішення, якщо факти, які зазначені в заяві, свідчать про існування у відповідної Договірної сторони структурної або системної проблеми чи іншої подібної дисфункції, яка спричинила або може спричинити аналогічні звернення до ЄСПЛ [5].

ЄСПЛ у своєму пілотному рішенні визначає характер структурної чи системної проблеми або іншу встановлену дисфункцію, а також конкретні заходи для їх виправлення, які Договірна сторона повинна вжити на національному рівні для виконання приписів резолютивної частини рішення.

Суд також може встановити строк для здійснення вказаних заходів, беручи до уваги їх характер і швидкість, з якою виявлена проблема може бути виправлені на внутрішньодержавному рівні [5].

Тобто, як вірно відзначила В. П. Кононець, «процедура пілотного рішення накладає на державу-відповідача юридичний обов'язок вжити заходи загального характеру, які повинні бути прийняті в національній правовій системі, тобто заходи організаційного, адміністративного або законодавчого характеру, що усувають причини порушення Конвенції про захист прав людини

і основних свобод 1950 року і не допускають їх порушення у подальшому» [6, с. 33].

Сформульовані ЄСПЛ заходи правового захисту можуть мати профілактичний або компенсаційний характер. Профілактичні заходи правового захисту спрямовані на вирішення фактично визначеної проблеми; компенсаційні заходи призначені забезпечити відшкодування збитків особам, які зазнали порушень їх прав, спричинених існуванням системної проблеми [7, с. 52].

На думку О.А. Гончаренко, «пілотне рішення – остаточне рішення у справі, що розглядається у першочерговому порядку, у якій Європейський суд з прав людини визнає порушення прав, гарантованих Конвенцією, а також встановлює, що подібне порушення має масовий характер через системно-структурну дисфункцію правової системи держави-відповідача та накладає на державу-учасницю зобов'язання вжити певних заходів загального характеру для зупинення порушень за аналогічними справами та недопущення їх виникнення у майбутньому, виконання якого знаходиться під особливим наглядом з боку Комітету Міністрів Ради Європи» [8, с. 247-248].

У наведеному визначенні не враховано важливий аспект – пілотне рішення ухвалюється за спеціальною пілотною процедурою, а отже не дає можливості їх відрізнити від так званих квазі-пілотних рішень. Адаже в юридичній літературі розрізняють пілотні й квазі-пілотні рішення ЄСПЛ. На відміну від пілотних рішень, які ухвалені в результаті спеціальної пілотної процедури, ухвалюючи квазі-пілотне рішення ЄСПЛ не називає їх пілотними, однак також застосовує статтю 46 Конвенції, виявляє системну проблему в державі-відповідачі і її причину, встановлює порушення Конвенції і вказує на необхідність прийняття загальних заходів. При цьому ЄСПЛ, як правило, не включає обов'язок держави-відповідача прийняти загальні заходи до резолютивної частини рішення і не відкладає розгляд схожих справ [9, с. 61].

Тому варто дотримуватись підходу, сформульованого Л.Р. Глас, згідно якого пілотним слід вважати рішення, яке відповідає наступним трьом ознакам:

- 1) ЄСПЛ кваліфікував дане рішення як пілотне;
- 2) у ньому ЄСПЛ ідентифікував проблему, яка спричинила або може спричинити надходження великої кількості аналогічних звернень; і
- 3) у цьому рішенні ЄСПЛ у резолютивній частині рішення формулює заходи, які держава-відповідач повинна вжити для виправлення ситуації [7, с. 44].

Важливість пілотних рішень полягає в тому, що внаслідок їх ухвалення ЄСПЛ:

1) чітко ідентифікує системну проблему, яка існує в законодавстві та/чи судовій або адміністративній практиці країни-відповідача та призводить до порушень прав та свобод осіб, передбачених Конвенцією;

2) формулює конкретні заходи, завдяки запровадженню яких держава-відповідач в змозі усунути виявлену системну проблему і таким чином припинити існуючу практику порушення прав та свобод, передбачених Конвенцією;

3) розвантажує себе від значної кількості вже наявних у його провадженні аналогічних справ, а також подібних заяв, що можуть надійти в майбутньому, тим самим підвищуючи довгострокову ефективність функціонування ЄСПЛ (як відзначила Л.Р. Глас, завдяки запровадженню пілотної процедури ЄСПЛ вдалося зменшити кількість нерозглянутих справ зі 151600 у 2011 році до 56350 у 2018 році [10, с. 73]; згідно опублікованих статистичних даних у 2023 році кількість нерозглянутих справ складала 68450 [11, с. 5]).

Останній пункт є надважливим для ЄСПЛ, адже, як відзначається в юридичній літературі, реалізуючи принцип субсидіарності, який лежить в основі діяльності ЄСПЛ, в результаті ухвалення пілотного рішення він може не розглядати велику кількість аналогічних справ, очікуючи їх вирішення на національному рівні згідно з пілотним рішенням [12, с. 91].

Н.Є. Блажівська окреслила два випадки, коли доцільне застосування процедури пілотного рішення: 1) така процедура повинна застосовуватися у ситуаціях, коли ЄСПЛ дійшов висновку, що інші засоби переконання не будуть ефективними; 2) ця процедура може бути корисною в ситуаціях, коли в державі прихильники і супротивники вирішення проблеми, відповідно до Конвенції, заходять у глухий кут. Тому рішення ЄСПЛ може слугувати додатковим аргументом і зсунути «баланс» у потрібному напрямку [13, с. 23].

Однак варто наголосити, що для того, щоб пілотне рішення спричинило усі вищезазвані позитивні наслідки, воно повинно належним чином виконуватись державою-відповідачем. Як справедливо зазначила Л.Р. Глас, якщо держава-учасниця зазнає невдачі у виконанні пілотного рішення, це не лише накладає значне навантаження на ЄСПЛ, а також на Комітет міністрів, завданням якого є нагляд за виконанням державами рішень ЄСПЛ. Що ще важливіше, невдача означає, що такі ж порушення прав людини

будуть повторюватися і що старі та нові жертви не отримають належного відшкодування. Це особливо проблематично, якщо взяти до уваги, що деякі системні порушення прав людини існували багато років до того, як ЄСПЛ ухвалив пілотне рішення для вирішення проблеми [10, с. 74].

Яскравим прикладом невдалого виконання пілотного рішення є справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine) (заява № 40450/04, від 15 жовтня 2009 року [14]) (далі – рішення у справі Іванова). Воно стосувалося системної проблеми тривалого невиконання остаточних судових рішень.

Як ЄСПЛ відзначив у п. 184 рішення у справі «Бурмич та інші проти України» (Burmich and others v. Ukraine) (Заява № 46852/13 та інші, від 12 жовтня 2017 року) (далі – рішення у справі Бурмич), з моменту ухвалення рішення у справі Іванова, після відкладення розгляду подальших аналогічних справ ЄСПЛ двічі відновлював розгляд таких справ. Він вирішив близько 6 000 справ шляхом ухвалення рішень, що підлягали виконанню, якими встановлювалось порушення Конвенцією та присуджувалась справедлива сатисфакція, або прийняття визнання Урядом порушення та його пропозиції про виплату заявникам справедливої сатисфакції. Втім, таке повторюване ухвалення рішень не приносило користі і не призводило до будь-яких задовільних змін у процесі виконання рішень. Процес виконання, який стимулювався низкою рішень ЄСПЛ, залишається неефективним, незважаючи на здійснення Комітетом міністрів нагляду в межах посиленої процедури – інструменту, призначеного для вирішення найбільш серйозних та системних порушень Конвенції [15].

Додатковим підтвердженням відсутності відчутного прогресу з боку України в питанні запровадження ефективних заходів виконання рішення у справі Іванова є перебування на момент ухвалення рішення ЄСПЛ у справі Бурмич в провадженні ЄСПЛ 12143 нерозглянутих справ, подібних до справи Іванова. Всі вони були виключені з реєстру за рішенням ЄСПЛ у справі Бурмич.

У цьому зв'язку Л. Р. Глас у своєму дослідженні відзначила справу Іванова як таку, що має найгірший показник у виконанні приписів рішення державою-відповідачем серед усіх пілотних рішень ЄСПЛ [10, с. 81].

Не надто оптимістичними є й перспективи виконання іншого пілотного рішення, ухваленого ЄСПЛ у справі проти України, а саме рішення

ЄСПЛ від 30 січня 2020 року у справі «Сукачов проти України» (Sukachov v. Ukraine) (Заява № 14057/17) [16], у якому ЄСПЛ наголосив на необхідності вжити заходи для зменшення переповненості та покращення умов тримання під вартою, а також запровадити в нашій державі ефективні превентивні та компенсаційні засоби юридичного захисту від неналежних умов тримання під вартою. Адже незважаючи на наявність схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України [17], таке реформування далеке від реального здійснення, а поданий на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» [18] навіть у разі прийняття його парламентом навряд чи принципово покращить існуючу ситуацію.

Порядок виконання рішень ЄСПЛ в Україні врегульований положеннями Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Відповідно до ч. 2 ст. 13 вказаного Закону заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні ЄСПЛ системної проблеми та її першопричини, зокрема:

а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування;

б) внесення змін до адміністративної практики;

в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів;

г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики ЄСПЛ прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи;

д) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до Рішення

з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень [19].

Однак саме лише закріплення відповідної процедури без реального втілення її у життя не призводить до позитивного результату. Системні проблеми, які формувалися десятиліттями, потребують не менш системних реформ та наполегливої роботи з їх втілення у життя. Тому важливим поштовхом для реальних дій з боку держави-відповідача є здійснення нагляду за виконанням пілотних рішень ЄСПЛ.

Як і у випадку з будь-яким іншим рішенням ЄСПЛ, держава-відповідач повинна виконати пілотне рішення під наглядом Комітету Міністрів після того, як воно стане остаточним. Комітет Міністрів, зазвичай, ставить пілотні рішення під посилені нагляд порівняно зі звичайними рішеннями [7, с. 59].

Висновки. Таким чином, не знецінюючи заходи індивідуального характеру, встановлені пілотним рішенням для відновлення прав заявника (заявників), слід визнати, що ключовими в ньому є все ж таки саме заходи загального характеру, визначені судом для усунення системної проблеми, яка існує в країні-відповідачі. Тобто якщо держава-відповідач вжила усі передбачені заходи індивідуального характеру, однак не просунулась у реалізації заходів загального характеру, таке пілотне рішення не може вважатися належним чином виконаним.

Україна, на жаль, не є зразковою країною у питанні виконання пілотних рішень ЄСПЛ. Системні проблеми, на яких наголошено в пілотних рішеннях ЄСПЛ, все ще продовжують існувати. Тому, якщо ми бажаємо домогтися вступу до ЄС, незважаючи на складну ситуацію, викликану воєнним станом, реформи у сфері примусового виконання судових рішень та запровадження засобів юридичного захисту від неналежних умов тримання під вартою мають бути належним чином реалізовані.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Gerards J. H. The pilot judgment procedure before the European Court of Human Rights as an instrument for dialogue. URL: <https://www.researchgate.net/publication/228184640>.
2. Резолюція Res (2004) 3 Комітету міністрів Ради Європи від 12 травня 2004 р. «Щодо рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушення». URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805dd190.
3. Рекомендація Rec (2004) 6 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 12 травня 2004 р. «Щодо вдосконалення національних засобів правового захисту» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_718#Text.
4. European Court of Human Rights. Case of Broniowski v. Poland (Application no. 31443/96). 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61828>.
5. European Court of Human Rights. Rules of Court. Strasbourg. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/rules_court_eng.

6. Кононець В.П. Роль Європейського суду з прав людини у контролі за виконанням судових рішень органами публічної адміністрації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 32–35.
7. Glas L. R. The functioning of the pilot-judgment procedure of the European court of human rights in practice. *Netherlands Quarterly of Human Rights*. Vol. 34/1. 2016. P. 41–70.
8. Гончаренко О.А. Правова природа «пілотних рішень» Європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2012. № 4. С. 243–249.
9. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. К.: ВАІТЕ, 2015. 136 с.
10. Glas L. R. The execution process of pilot judgments before the Committee of Ministers. *Human Rights & International Legal Discourse*. 2019. № 2. P. 73–98.
11. European Court of Human Rights – Analysis of Statistics 2023. URL: <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats-analysis-2023-eng>.
12. Komarov V., Tsvivina T. The impact of the ECHR and the case law of the ECtHR on civil procedure in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021. № 1(9). С. 91 (79–101). DOI: 10.33327/AJEE-18-4.1-a000047.
13. Блажівська Н.С. Пілотні рішення Європейського суду з прав людини: поняття та процедура прийняття. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 21 / голов. ред. М. В. Афанасьєва; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2018. С. 20–26.
14. European Court of Human Rights. Case of Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine (Application no. 40450/04). 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-95032>.
15. European Court of Human Rights. Case of Burmych and others v. Ukraine (Application no. 46852/13). 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-178082>.
16. European Court of Human Rights. Case of Sukachov v. Ukraine (Application no. 14057/17). 2020. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6624867-8792778>.
17. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2401.
18. Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій: проєкт Закону України від 02.09.2021 № 5884, внесений Кабінетом Міністрів України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27607>.
19. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

Мінченко Дар'я Анатоліївна

Виконання пілотних рішень Європейського суду з прав людини в Україні

Дана наукова стаття присвячена визначенню особливостей пілотної процедури Європейського суду з прав людини та характеристиці стану виконання пілотних рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Зазначається, що однією з основних причин створення процедури пілотних рішень є підхід, за якого замість того, щоб боротися з наслідками існування системних проблем у правових системах держав-членів Європейський суд з прав людини зосереджується на виявленні та усуненні самої першопричини їх виникнення.

Наголошується на тому, що важливість пілотних рішень полягає в тому, що внаслідок їх ухвалення Європейський суд з прав людини в Україні: 1) чітко ідентифікує системну проблему, яка існує в законодавстві та/чи судовій або адміністративній практиці країни-відповідача та призводить до порушень прав та свобод осіб, передбачених Європейською конвенцією; 2) формулює конкретні заходи, завдяки запровадженню яких держава-відповідач в змозі усунути виявлену системну проблему і таким чином припинити існуючу практику порушення прав та свобод, передбачених Європейською конвенцією; 3) розвантажує себе від значної кількості вже наявних у його провадженні аналогічних справ, а також подібних заяв, що можуть надійти в майбутньому, тим самим підвищуючи довгострокову ефективність функціонування Європейського суду з прав людини в Україні.

Зроблено висновок, що ключовими в пілотних рішеннях Європейського суду з прав людини в Україні є саме заходи загального характеру, визначені судом для усунення системної проблеми, яка існує в країні-відповідачі. Тобто якщо держава-відповідач вжила усі передбачені заходи індивідуального характеру, однак не просунулась у реалізації заходів загального характеру, таке пілотне рішення не може вважатися належним чином виконаним.

Стверджується про наявність проблем з виконанням в Україні пілотних рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Системні проблеми, на яких наголошено в пілотних рішеннях Європейського суду з прав людини в Україні, все ще продовжують існувати. Тому, якщо Україна бажає домогтися вступу до ЄС, незважаючи на складну ситуацію, викликану воєнним станом, реформи у сфері примусового виконання судових рішень та запровадження засобів юридичного захисту від неналежних умов тримання під вартою мають бути належним чином реалізовані.

Ключові слова: міжнародне право, судовий захист, Європейська конвенція, виконання рішень, захист прав людини, ЄСПЛ, пілотне рішення.

Minchenko Daria

Enforcement of pilot judgments of the European Court on Human Rights in Ukraine

This research article is devoted to defining the peculiarities of the pilot procedure of the European Court of Human Rights and characterising the status of enforcement of pilot judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine.

It is noted that one of the main reasons for the creation of the pilot judgment procedure is the approach whereby, instead of dealing with the consequences of systemic problems in the legal systems of the Member States, the European Court of Human Rights focuses on identifying and eliminating the very root cause of their occurrence.

It is emphasised that the importance of the pilot judgments lies in the fact that as a result of their adoption, the European Court of Human Rights in Ukraine: 1) clearly identifies a systemic problem which exists in the legislation and/or judicial or administrative practice of the respondent country and leads to violations of the rights and freedoms of persons under the European Convention; 2) formulates specific measures which will enable the respondent State to eliminate the identified systemic problem and thus put an end to the existing practice of violation of the rights and freedoms under the European Convention; 3) relieves itself of a significant number of similar cases already pending before it, as well as similar applications which

The author concludes that the key in the pilot judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine are the general measures determined by the court to eliminate the systemic problem existing in the respondent country. In other words, if the respondent state has taken all the individual measures prescribed, but has not progressed in implementing general measures, such a pilot judgment cannot be considered properly implemented.

It is argued that there are problems with the implementation of pilot judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine. The systemic problems highlighted in the pilot judgments of the European Court of Human Rights in Ukraine still exist. Therefore, if Ukraine wants to achieve EU accession despite the difficult situation caused by martial law, reforms in the area of enforcement of court decisions and the introduction of legal remedies against inadequate conditions of detention must be properly implemented.

Key words: international law, judicial protection, European Convention, enforcement of judgments, protection of human rights, ECHR, pilot judgment.